

De Belgische Ambassades in Tokio.

In april kreeg het bureau OMA / Rem Koolhaas de *Mies van der Rohe Pavilion Award*, de tweejaarlijkse architectuurprijs van de Europese Gemeenschap. Deze onderscheiding gaat niet naar het oeuvre van een architect, zoals de bekende Pritzkerprijs, maar naar een specifiek gebouw. Koolhaas kreeg deze Award voor de Nederlandse Ambassade in Berlijn, een project dat hij tot stand bracht in samenwerking met architecte Ellen Van Loon (1).

Nederland heeft een ambitieus programma voor haar ambassades met een bijzondere keuze van architecten. Voor de ambassade in Warschau werd beroep gedaan op Erick van Egeraat associated architects (EEA) (2) en voor de ambassade in Mozambique op het bureau Claus en Kaan Architecten (3). Voor Berlijn koos de Nederlandse overheid in 1997 voor OMA en voor een bouwterrein in het voormalige Oost-Berlijn, een bouwterrein gelegen aan de Spree. Het werd een gebouw met een ingenieus parcours, een interieur waarbij hellingen en trappen de verdiepingen met elkaar verbinden. Met grote zorg werden de uitzichten, op de rivier en de nabij gelegen communicatietoren, opgenomen in de visuele ervaring bij het bewandelen van de ruimte. Bij avond is de ambassade een lichtgevend volume, een baken in de stad. Nederland heeft niet enkel een gebouw met een architectuurprijs, het is een gebouw met een "visitekaartje", met een grote permanente uitstraling en aanwezigheid in het stedelijk landschap van Berlijn.

Na de eenmaking van Duitsland en de verplaatsing van de hoofdstad van Bonn naar Berlijn ontstond in Berlijn een grote bouwactiviteit voor de nieuwe ambassades. De aanwezigheid in de nieuwe Duitse hoofdstad werd benadrukt door de gebouwen te laten ontwerpen door toonaangevende architecten.

Frankrijk deed beroep op Christian De Portzamparc en de Engeland koos voor James Stirling. Ook het geheel van de Scandinavische ambassades bezit een hoge architectonische kwaliteit. Een klein land als Zwitserland deed beroep op Diener & Diener, een van de interessantste bureaus uit dit Alpenland. Het zijn allen uitingen van een architectuurcultuur van hun respectievelijke landen in Berlijn.

België had minder ambities met haar ambassade. Voor de verbouwing van het pand in de Jägerstrasse werd in 1999 een architectuurwedstrijd uitgeschreven waaraan veel meer Duitse bureaus deelnamen dan Belgische. Volgens het juryverslag namen maar twee Belgische bureaus deel aan deze wedstrijd: Jaspers & Partners en het Bureau d'Architecture Henri Montois. De jury koos voor de inzending van architecte Elisabeth Rùthnick uit Berlijn. Terwijl bijna alle andere Europese landen opteerden om een belangrijke ontwerper uit eigen land in Berlijn te laten werken koos België voor een Duitse ontwerperster. De ingrijpende verbouwing heeft zeker kwaliteiten maar geeft niet diezelfde uitstraling aan België dan de andere Europese ambassades doen voor hun land.

Eind januari berichtten de kranten dat België haar ambassade in Tokio wil slopen om te laten vervangen door een torengebouw. De optie van het slopen is niet nieuw, reeds begin van de jaren'90 werd dit voorstel gelanceerd. Ditmaal herneemt minister van Buitenlandse Zaken Karel De Gucht het idee en wil hij dit inpassen in een actief patrimoniumbeleid. De Ambassade in Tokio is gelegen op een toplocatie in de nabijheid van het keizerlijk paleis. De grondprijs op dit adres is vele malen het bedrag van het actueel gebouw. Het project bestaat uit het afbreken van de laagbouw en deze te vervangen door een torengebouw waarin naast de ambassade ook kantoorruimte komt voor privé bedrijven. Deze vastgoedoperatie moet veel geld opbrengen, een grote winst voor de Belgische staatskas. Met deze middelen wil de overheid een aantal andere ambassades bij hoogdringendheid een opfrisbeurt geven.

Als reactie op het nieuws van een nieuw ambassade project in Tokio schreef Koen Van Synghel in De Standaard van 5 februari, in zijn rubriek "Proeven van Architectuur" het volgende: "In Japan, waar de hedendaagse architectuur internationaal toonaangevend is en architectuur volop de expressie is van een uiterst geraffineerde cultuur en traditie, kan de Belgische overheid zich niet permitteren om zich te presenteren als een banale "NV België" of als anoniem vastgoedkantoor voor de Europese instellingen.... Het is niet omdat de federale overheid geen bevoegdheid heeft op het vlak van cultuur, dat zij zich met haar bouwprojecten moet gedragen als een onverschillige betonboer. Het is hoog tijd dat er voor federale overheidsopdrachten kwaliteitscriteria en procedures worden bepaald en, vooral, dat er ambities worden geformuleerd".

Heeft de federale overheid wel ambities op zich te profileren als een voorbeeldige opdrachtgever? Het project Tokio wordt ongetwijfeld een testcase die van nabij moet worden gevolgd. De ambitie van De Gucht en de Belgische regering is het bouwen van een "landmark" van ons land in de Japanse hoofdstad. Ondertussen werd het studiebureau Nihon Sekkei na een openbare procedure als technisch consultant aangesteld. Hetzelfde bureau treedt ook op als consultant van de Italiaanse Staat voor de bouw van een nieuwe kanselarij en het Italiaans cultureel centrum in Tokyo. Wie naar de website gaat van dit Japans bedrijf kan vaststellen dat men "alles" kan leveren, ook het ontwerp van een gebouw. Dat een dergelijk invloedrijke firma graag meer zou krijgen dan enkel de opdracht van "adviseur" ligt voor de hand. Interessant om te vermelden is dat de Belgische partner van dit Japans studiebureau niet minder is dan het architectenbureau Jaspers, Eyers & Partners. Als architect van het ministerie van Buitenlandse Zaken in Brussel heeft Jaspers steeds goede relaties onderhouden. De vraag is, wie heeft wie opgezocht in dit dossier voor Tokio? Een grote zekerheid waaraan men niet mag twijfelen, het bureau Jaspers & Partners bezit een goed gestructureerd netwerk.

De volgende fase volgens minister De Gucht is een nieuwe procedure, ditmaal om een bouwpromotor te selecteren. In deze fase moet de overheid haar ambities duidelijk formuleren en op zoek gaan naar een architect die meer kan leveren van kubieke meters kantoorruimte. Een "landmark" bekom je niet door een bouwpromotor zelf de architect te laten kiezen. Wordt deze weg bewandeld dan weet men op voorhand welke bureaus het ontwerp zullen binnenrijven. Dat een bureau als Jaspers, Eyers & Partners zal willen meedingen om deze prestigieuze opdracht binnen te halen ligt voor de hand. Wanneer een bouwpromotor rekening houdt met de hoeveelheid en de omvang van de reeds geproduceerde gebouwen dan liggen de kansen erg hoog. Men moet ook de vraag stellen of Jaspers, Eyers & Partners nog in aanmerking komen gezien de opgedane voorkennis vanuit haar partner Nihon Sekkei. Ongetwijfeld zal hiervoor wel een juridische oplossing zijn uitgewerkt om een eliminatie te verhinderen en om de kansen optimaal te houden.

Laat ons duidelijk zijn, Japan zit niet te wachten op de architectuur van Jaspers en Co of andere Belgische bureaus die zich jarenlang hebben toegelegd op de vraag van projectontwikkelaars. Voor een bouwproject dat ook een uitgesproken culturele dimensie heeft komen dergelijke bureaus niet in aanmerking. Het meest cynisch wat de Belgische overheid kan voorstellen is de ambassade in Tokio te laten ontwerpen door het bureau "Espace Leopold", de ontwerpverantwoordelijken van de glazen Europese mammoet in Brussel. Waarom zou dit bureau, dat het grootste gebouw van de 20ste eeuw in Brussel heeft opgetrokken, niet in aanmerking komen voor Tokio? Voor een projectontwikkelaar of bouwpromotor zijn dergelijke referenties qua omzet een niet te onderschatten argument voor een keuze.

Voor Tokio moet wij de lat hoog leggen en een keuze maken van één van onze beste Belgische architecten, ontwerpers die met hun creaties België reeds op de Europese architectuurkaart hebben gezet. Gezien door onze Belgische staatstructuur is het maken van een keuze geen evidente aangelegenheid. Maar dit kan geen excuus zijn om te kiezen voor de grijze middelmatigheid, voor een eindresultaat dat ontdaan is van elke vorm van culturele ambitie. Indien de Belgische overheid er niet in slaagt een compromis te vinden voor de architectenkeuze, wat hopelijk niet zal gebeuren, kan zij nog steeds beroep doen op een toparchitect met wereldfaam uit Japan, zoals Toyo Ito. Na zijn klein paviljoen in Brugge en het schitterend niet weerhouden project voor het MuziekForum in Gent, zou een Belgische ambassade ontworpen door Ito een directe band kunnen zijn tussen België en Japan.

Het bouwen van een ambassade in het historisch hart van Tokio is geen alledaagse opdracht. Het is een unieke kans voor België om zich te profileren met een spraakmakend gebouw. Met trots gaat België met haar beste modeontwerpers, designers, chocolade en innoverende industriële producten naar Japan, ook voor architectuur moet dit het geval zijn. Wij

rekenen erop dat minister De Gucht in dit dossier zijn verantwoordelijkheid zal nemen en dat Tokio een Belgisch "Landmark" op internationaal zal krijgen.

Architect Marc Dubois

(1)

Fr.Chaslin, C. Höfer, The Dutch Embassy in Berlin by OMA/ Rem Koolhaas, NAI Publishers, Rotterdam, 2004.

H. Tilman, Fascinerende processieruimte: Nederlandse Ambassade in Berlijn (D) door OMA, in: De Architect, januari 2004.

(2)

C. Käßlinger, Wilde fantasie: Nederlandse ambassade in Warchau (PL), in: De Architect, November 2004.

(3)

J. Forjaz, H.Ibelings, e.a., Claus en Kaan Architecten, The Royal Netherlands Embassy in Mozambique, NAI Publishers, Rotterdam, 2004